

ZAČÍT SPOLU V HISTORICKÝCH SOUVISLOSTECH

THE “START TOGETHER” PROGRAMME IN HISTORICAL CONTEXT

Radim Šíp¹, Denisa Denglerová²

¹ Centrum výzkumu Fakulty humanitních studií, UTB ve Zlíně

² Ústav pedagogických věd, Fakulta humanitních studií, UTB ve Zlíně

Abstrakt

Príspevek je výsledkom výskumu historického pozadí vývoje programu Začít spolu, který je odnoží programu Step by Step. Rešerše literatury na významných databázích ukázala, že program je v odborné komunitě málo znám. Proto odborníkům unikají významné souvislosti, které vysvětlují, proč je program Začít spolu (stejně jako Step by Step) úspěšný, proč je schopen se uplatnit ve školách hlavního vzdělávacího proudu, přičemž dokáže tento proud významně rekonstituovat. Od svého počátku byl program svázán s Bronfenbrennerovou teorií ekologických systémů, a proto konvenuje s nejnovějšími poznatky neurověd a kognitivních věd o vztahu mezi sociálním prostředím a vývojem mozku.

Klíčová slova: Step by Step; Začít spolu; vývoj mozku; teorie ekologických systémů

Abstract

The paper is the result of research into the historical background of the development of the Start Together program, an offshoot of the Step by Step program. A literature search in major databases showed that the program is little known in the professional community. Therefore, experts are missing principal contexts that explain why the Start Together (as well as Step by Step) is a successful program, and why it is possible to apply it to mainstream schools and at the same time significantly reconstitute mainstream approaches. Since its inception, the program has been tied to Bronfenbrenner's ecological systems theory and, therefore, is compatible with the latest findings from neuroscience and cognitive science about the relationship between the social environment and brain development.

Keywords: Step by Step; Start Together; brain development; ecological system theory

1 ÚVOD

Tento příspěvek je součástí symposia *Zhodnocení přínosu konstruktivistických metod výuky v programu Začít spolu (ZaS)*. Náš dvouletý výzkum (pilotní a ostrá fáze) tohoto programu přináší překvapující výsledky. Přestože je program orientovaný svými počátky v programu Head Start na rané vzdělávání, ukazuje se, že způsob nabývání znalostí (i nabyté dovednosti) žáky vybavuje způsobem, který má potenciál pozitivně ovlivnit jejich další život. Pro pochopení tohoto faktu je důležité věnovat pozornost okolnostem vzniku a rozvoji tohoto programu.

2 TEORIE

Program Začít spolu (ZaS) je jednou z národních odnoží International Step by Step Association (ISSA). ISSA sdružuje a podporuje národní neziskové organizace, které zajišťují Step by Step program (SbS) ve více jak 35 zemích světa. Většina z nich se ujala a rozvíjí v zemích bývalého Východního bloku (Anghel et al., 2013; Krywko, 2010). Vývoj ISSA je pro pochopení fungování SbS i české odnože ZaS centrální ze dvou důvodů: 1) Vysvětluje, které klíčové principy a proč sdílí všechny jednotlivé národní verze a ve kterých a proč se odlišují. 2) Může poskytnout informace o hlubších souvislostech mezi ideami a procesy typickými pro SbS a výsledky jejich praktického působení v kulturně odlišných národních kontextech (Krywko, 2010).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Při rešerši odborné literatury v databázích WoS a Scopus jsme nenalezli větší korpus textů, které by pojednávali o SbS. Museli jsme kontaktovat významné osobnosti ISSA, aby nás odkázaly na odborné texty, často uveřejněné v národních jazycích. Tyto texty jsou většinou k dispozici v časopisech národního významu (Klaus & Siraj, 2020), případně se jedná o publikace vydávané v rámci ISSA. Významnou roli v poznání celého kontextu vývoje SbS hrají také kvalitní dizertační práce (Krywko, 2010; Klaus, 2018). Tematickou analýzou takto zjištěné literatury jsme došli k překvapujícím souvislostem, které mohou vysvětlit, proč SbS i její česká verze ZaS patří k velmi úspěšným vzdělávacím programům.

4 VÝSLEDKY

- 1) Význam SbS je v odborné pedagogické vědecké komunitě relativně málo znám. Tato negativní skutečnost s sebou přinesla i pozitivní důsledky. Program a jeho výzkum se mohl rozvíjet nezávisle na omezeních převládajících teoretických horizontů.
- 2) F. Mustard, který byl výrazně ovlivněn Bronfenbrennerovou ekologickou teorií vývoje dítěte (Bronfenbrenner, 1979), inspiroval G. Sorose k založení a financování SbS. V dalších etapách vývoje se program „rozpustil“ do zčásti samostatných národních programů zaštitěných a koordinovaných ISSA, ale důraz na ekologickou povahu vývoje zůstal zachován.
- 3) Východiska ekologické teorie výchovy umožnila SbS, aby ve svých edukačních cílech a procesech předjímalá nejnovější výsledky neurokognitivních výzkumů. Ty dnes dále zpřesňují poznatky o vlivu kvality bio-sociálního prostředí na vývoj lidského mozku, např. teorie alostatické zátěže (McEwen, 2016) či brain-to-brain coupling theory (Hasson et al., 2012).

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Přestože program v jeho odlišných kulturních verzích nabírá částečně odlišných podob, přidrží se několika univerzálních idejí. SbS byl odvozen z programu Head Start, u jehož zrodu stál U. Bronfenbrenner. Tento program tak od počátku navazoval na jeho ekologickou teorii systémů. Klade proto velký důraz na provázání školy a komunity, v němž významnou roli hraje rodinné prostředí, na sociální povahu kognitivních procesů, na důslednou strukturaci výukového procesu prostřednictvím kvazi-rituálů, které usnadňují přechod mezi mikroúrovni primárních skupin a mezoúrovni vzdělávacích institucí. Ve všech těchto principech je ve shodě s nejnovějšími teoriemi o vztahu vývoje lidského mozku a kvalitou sociálního prostředí (Stiles & Jernigan, 2010; Hasson et al., 2012; Johnson et al. 2016).

PODĚKOVÁNÍ

Výzkum byl uskutečněn v rámci projektu Zhodnocení přínosu konstruktivistických metod výuky v programu Začít spolu, který byl podpořen *Nadací České spořitelny*.

6 LITERATURA

- Anghel, R. et al. (2013). The Challenge of Reforming Child Protection in Eastern Europe: The Cases of Hungary and Romania, *Psychosocial Intervention*, 22(3) 2013, pp. 239–249.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development*. Harvard UP.
- Hasson, A. et al. (2012). Brain-to-Brain Coupling: A Mechanism for Creating and Sharing a Social World. *Trends in Cognitive Science*, 16(2), pp. 114–121.
- Johnson, S. B., Riis, J. L., Noble, K. G. (2016). State of the Art Review: Poverty and the Developing Brain. *Pediatrics*, 137(4), pp. 1–16.
- Klaus, S. (2018). *Using Cultural Brokering Strategies to Improve the Early Childhood Education of Roma, Gypsy and Traveller Children*. Dissertation Thesis. Institute of Education, University College London.
- Klaus, S. and Siraj, I. (2020) Improving Roma Participation in European Early Childhood Education Systems Through Cultural Brokering. *London Review of Education*, 18(1), pp. 50–64.
- McEwen, B. (2016). Central Role of the Brain in Stress and Adaptation. *Handbook of Stress Series 1*, pp. 39–55.
- Krywko, K. K. (2010). *Policy Transfer in the Post-Socialist Region: The Open Society Institute and The Step By Step Initiative*. Dissertation Thesis, Teachers College, Columbia University.
- Stiles, J. & Jernigan, T. R. (2010). The Basics of Brain Development. *Neuropsychological Review*, 20, pp. 327–348.